

Suomen ja mordvan vanhat erosijat omilla teillään¹

1. Partitiivi on varmaankin syntaktisesti suomen kielen tutkituin sija. Jotain varsin ainutlaatuista onkin siinä, että alkuperäinen erosija kykenee valtaamaan sangen keskeisen roolin subjektin, objektin ja predikaatiivin ilmaisemisessa. Partitiivin käyttö lienee kaiken kaikkiaan itämerensuomalaisten kielten omin erikoispiirre. (Vrt. Kangasmaa-Minn 1984, 163—164.)

Partitiivin erikoislaatuisen käytön juuret ulottuvat kuitenkin selvästi kantasuomalaisen ajan taakse, itämerensuomalais-mordvalaiseen yhteis-aikaan. Jo varhain on todettu, että mordvassa ablatiivi, partitiivimme tarkka äännevastine, esiintyy joskus hyvin samaan tapaan käytettynä kuin partitiivi suomessa. Myös tässä etäsukukielessä on lokaalisten suhteiden ilmaiseminen langennut uudempien *s*-sijojen tehtäväksi: 'talossa : talosta : taloon' ilmaistaan mordvassa *kudoso* : *kudosto* : *kudos*. Sitä vastoin ablatiivi *kudodo* on käytössä monenlaisissa erikoisfunktioissa.

Leibniz kertoo 1600-luvun loppupuolelta seuraavan pikku tapahtuman. Venäjän läpi Persiaan matkaavalla Ruotsin lähettiläällä oli seurueessaan suomalainen palvelija. Seurueen saavuttua mordvalaisten asuin-alueille olivat paikalliset asukkaat matkakuvausten mukaan ymmärtäneet joitakin hänen suomeksi esittämiään pyyntöjä. (Setälä 1892, 243.) Voiko tällainen maininta perustua tosiasioihin vai onko se vahvaa liioittelua?

Esitän seuraavassa mordvan ja suomen suhteiden valaisemiseksi muutamia erzäläiseltä Grigorij Jermuškinilta äänittämiäni mordvan lauseita; kunkin lauseen jälkeen liitän sen suomenkielisen vastineen: *L'embe*

¹ Artikkelin perustuu Suomen Kielen Seuran 60-vuotisjuhlassa 9. 4. 1989 pidettyyn juhlaesitelmään.

kized'e mejl'e sas kel'me sóks' Lämpimän kesän jälkeen (=lämmintä ke-sää ''myölä'') sai kylmä syksy'; *S'okšna mon t'ejin t'evt' kudoso* 'Syksy-lyllä (=syksynä) minä tein töitä (mordvan lauseessa mon. nom.) kodis-sa'; *Mon šeste ul'riin ril'eŋgemen ijese* 'Minä olin silloin (mordvan muo-to vastaa *se*-pronominin elatiivia) neljänkymmenen iässä'.

Kun seuraavassa vertailen eräitä suomen ja mordvan syntaktisia samankaltaisuuksia toisiinsa, on syytä vaikkapa tämän näytteen avulla pi-tää mielessä, että nämä kaksi sukulaiskieltä ovat loppujen lopuksi pe-rusrakenteiltaan melko lähellä toisiaan.

Suomen partitiivin ja mordvan ablatiivin vertailussa on vanhastaan kiinnitetty huomiota erityisesti seuraaviin kahteen analogiseen käyttöta-pan. Ensinnäkin on todettu, että eräisiin verbeihin, ennen kaikkea syömis- ja juomisverbeihin, näyttää mordvassa voivan liittyä objektin-omainen ablatiivi, esim. *šiman vet'-t'e* 'juon vettä' ja *jarsan kal-do* 'syön kalaa'. Toisaalta on havaittu, että jotkin määrän ilmaukset, esim. E(rzä) *lamo*, M(okša) *lama* 'paljon' ja E *alamo*, M *kərža* 'vähän' näyttä-vät mahdollistavan niin subjektin- kuin objektinomaisen ablatiivin käy-tön, esim.

- (1) M *t'asa lama penga-da* 'Tässä on paljon polttopuita'.
  - (2) M *lama vratšš var^džaš ava-da* 'Lääkäri tarkasti monta naista'.
- (Ravila 1944, 124.)

Äkkipäätä voisi ajatella, että epämääräistä paljoutta ilmaisevat ero-sijamuodot toisaalta syömis- ja juomisverbien objekteina, toisaalta taas 'paljon' ja 'vähän' -kvanttorien yhteydessä esiintyvinä subjekteina ja objekteina kytkeytyisivät käytöltään erittäin läheisesti yhteen.

Ilmeisesti ainakaan nykymordvan kannalta asia ei kuitenkaan ole näin. 1) Näyttää siltä, että syömis- ja juomisverbien yhteydessä erosija on tietyin lausesemanttisin edellytyksin jopa pakollinen, kun se taas kvanttorien yhteydessä ani harvoja tapauksia lukuun ottamatta on optionaalinen, ts. vaihdettavissa yksikön tai monikon nominatiiviksi. 2) Syömis- ja juomisverbien määritteinä oleviin erosijoihin liittyy aivan toi-senlaisia lauseenjäsennysongelmia kuin kvanttorista riippuviin erosijoi-hin. 3) Olennainen on myös seuraava ero, vaikka se tiettyjen murteiden-välischen rakenne-erojen takia tuleekin näkyviin vain erzässä: syömis- ja juomisverbien ns. objekti voi olla yhtä hyvin niin määräisen kuin epä-määräisen taivutuksen muodossa mutta kvanttorista riippuva vain mää-räisessä muodossa, esim. *jarsan kal-do* 'syön kalaa (epäm.)' tai *jarsan kal-doŋt'* 'syön (sitä) kalaa', mutta vain *lamo kal-doŋt'* 'paljon kalaa' — samantekevää, olipa tämäntyyppinen rakenne sitten subjektina tai objektina.

Tässä yhteydessä käsitellen vain niitä mordvan konteksteja, joissa

erosija on selvästi kvanttorin aiheuttama; tavoitteenani on valaista niiden avulla suomen partitiivin käyttöä.²

2. Aloitan intransitiivilauseiden tarkastelulla. 1940-luvulla käsitteli Paa-vo Ravila suomen subjektipartitiivin käytön syntyä pitäen lähtökohtanaan mordvan rakenteita. Mielessään ilmeisesti suomen jäsennysmalli, jonka mukaan esim. *paljon vettä* -yhtymässä *vetä* jäsennetään *paljon*-sanana attributiiviksi Ravila pohti *t'asa lama pénga-da* 'tässä on paljon halkoja' -tyyppisiä mordvan rakenteita ja päätyi siihen, että mordvan lauseissa ablatiiveja ei voi selittää ns. osasanana attributeiksi suomen tapaan, vaan ablatiivit on tulkittava jonkinlaisiksi predikatiiveiksi. Kehitys jatkui Ravilan mukaan edelleen kantasuomessa niin, että partitiivia ruvettiin käyttämään predikatiiveina muissakin konteksteissa kuin erilaisen ns. osasanojen yhteydessä, siis sellaisissa tapauksissa kuin *tämä on vetä*, *tämä on leipää*. Ja tästä hänen mukaansa johti silta sellaisiin partitiivisubjektisiin tapauksiin kuin *tässä on vetä*, *tuolla on miehiä*. (Ravila 1944, 124—125.) Omasta puolestani olettaisin kuitenkin kehityksen kulkeeneen hiukan toisia ratoja.

On mielenkiintoista laajemman materiaalin perusteella tarkastella niitä ilmauksia, joissa subjektiivinen, kvanttorista riippuva erosija voi mordvassa esiintyä. Seuraavassa joukko tyypillisiä esimerkkejä:³

- (3) M maRtanza tuš *lama švata-da* (SUST 1947, 879) 'Hänen mukanaan kulki paljon karjaa'.
- (4) M Mol' i at' äs, a *narət-ta mel' ganza peftəma* — — (UPTM 1966, 338) 'Ukko kulkee ja kansaa (vaeltaa) hänen perässään loputtomasti — —'.
- (5) M — — i *ezdəna päk lama valgəńć lomań-da* (UPTM 1966, 107) '— — ja siitä (höyrylaivasta) laskeutui (maihin) oikein paljon ihmisiä'.
- (6) M Tosa šembəš ul' i: ul' i pal, ul' i med', ul' i vaj, ul' it' i aLtkā, a *vina-da — morä* (UPTM 1966, 278) 'Siellä on kaikkea: on lihaa, on hunajaa, on voita, on muniakin ja viinaa — merellinen'.

² Rajaan tämänkertaista esitystäni vielä toisellakin tavalla: jätän huomiotta *ez*-vartaloisten postpositioiden avulla muodostetut ns. analyttiset erosijamuodot. Koska kussakin murteessa on käytössä vain yksi *ez*-erosijamuoto — *erzässä* elatiivi, *mokšassa* ablatiivi (ks. Alhoniemi 1982, 31—44)—, laajentaisi näiden muotojen huomioonotto käsittelyä koko lailla mm. siksi, että myös *eräät* elatiivimuodot tulisivat mukaan, esim. *E A narodońt' ejs-te mel' ganzo pevt' eme* = *E A narot-torit' mel' ganzo pevt' eme* 'Ja kansaa (kulki) hänen jäljessään loputtomasti' (alkuperäisen *mokšan* ilmauksen, ks. esimerkki (4), *erzäksi* kääntänyt *erzäläinen* dosentti Nina Aduškina). Tämän rajauksen jälkeen jäävät tarkasteluni kohteeksi vain ablatiivimuodot. Toisaalta rajoitun kauttaaltaan käsittelemään vain myöntölauseita.

³ Venäjänkielisessä artikkelissani Alhoniemi 1987, missä käsittelen melkoiselta osin samoja asioita, on myös tässä mainitsemattomia esimerkkejä.

- (7) E Mińek vojskat 'ńesejak *jomavkstne-d'e* ul'ńešt' *bajt'ak* (Śatko 1978, 35) 'Meidänkin joukoissamme oli menetyksiä huomattavasti'.
- (8) E Šergačov *vajgel'bet'ńe-d'e šadodo lamo* (Śatko 1978, 78) 'Šergačiin on yli sata kilometriä'.
- (9) M — — toń *kolma prá-dət* (UPTM 1966, 193) '— — sinulla on kolme päätä (on kyse kolmipäisestä taruolennosta)'.
- (10) M Ufak ton — — toń *prá-dət kemgaftuva* (UPTM 1966, 197) 'Puhalla sinä — — sinulla on päitä kaksitoista'.

Nämä esimerkit muistuttavat tavattomasti suomen kielen eksistentiaalilauseita. Kaikissa niissä on predikaattina verbi, jollainen voisi suomessakin saada partitiivisubjektin. Ja näin on ylipäättään joka ainoassa mordvasta merkitsemässäni lauseessa. Näin ollen näyttäisi ainoaksi eroksi suomen eksistentiaalilauseiden ja mordvan erosijasubjektisten lauseiden välille muodostuvan se, että mordvassa erosijan esiintymisehdonä on kvanttorin mukanaolo, kun taas suomessa partitiivi voi esiintyä yksinäänkin; suomessa sekä lauseet *pöydällä on leipää* että *pöydällä on paljon leipää* katsotaan yhtäläisesti ns. eksistentiaalilauseiksi.

Havainnollinen on tässä suhteessa mm. esimerkki (6). Sehän sisältää useita nominatiivimuotoisia, mutta merkitykseltään partiaalisia ainesanoja; vasta luettelon viimeinen ainesana *vinada* voi olla ablatiivimuotoinen, koska vain siihen liittyy kvanttori. Mm. esimerkki (7) osoittaa, että ablatiivinkäyttö kuuluu myös uudempaan, venäjän kielen vaikutuksen alaiseen kirjakieleen. Samassa esimerkissä kiinnittää huomiota myös monikollisen predikaatin esiintyminen monikon ablatiivin yhteydessä. Esimerkki (9) saattaisi vihdoinkin houkuttaa ajattelemaan, että mordvasakin tunnetaan suomen tyyppinen lukusana + ablatiivi -rakenne. Suomen ja mordvan käytäntöjen välillä on kuitenkin olennainen ero: mordvassa numeraali voi aiheuttaa erosijan käytön vain tarkastellun tapaisissa intransitiivilauseissa, kun taas suomen lukusana + partitiivi voi esiintyä myös mm. transitiivilauseen subjektina, esim. *Kaksi miestä hakkaa halkoja*. Mutta esitetyillä mordvan esimerkeillä on saumaton yhteys myös seuraavantyyppisiin ilmauksiin:

- (11) M *Pink-ta* il'ác *kafta častt* (UPTM 1966, 193) 'Aikaa jäi kaksi tuntia'.
- (12) E *Kotoška pondo* ul'ńeš *met'-t'eńt'* (UPTM 1967, 308) 'Hunajaa oli kuutisen puutaa'.
- (13) M *Vəd' tumə-da fkäl'* (UPTM 1966, 363) 'Tammiahan olikin (vain) yksi (vaikka näköharhan takia luultiin toisin)'.
- (14) E *Ved' tumo-dorıt' vejkel'* (dos. Aduškinan tekemä edellisen lauseen erzännös) 'Tammiahan olikin vain yksi'.
- (15) E *Ved' tumot'ńe-d'e kavtol't'* (dos. Aduškinalta saatu esimerkki) 'Tammiahan olikin kaksi'.

Esimerkkilauseet (3—10) eroavat nyt esitetystä esimerkisarjasta (11—15) yhdessä suhteessa: jokainen aikaisemman ryhmän lause sisältää joko lokaalisen tai habitiivisen määritteen, kun taas viimeksi esitetyissä esimerkkilauseissa on vain ablatiivimuotoinen subjektiosa sekä kvanttoripredikaatti. Itse asiassa kaikki nämä lauseet (3—15) muodostavat kuitenkin kokonaisuuden: ne ovat kvanttorilauseita, joko yksinkertaisia tai laajentuneita. Jonkin M *t'asa lama kalda* 'tässä on paljon kaloja' -tyyppisen ilmauksen ytimen muodostaa *lama kalda* 'paljon on kaloja'; tämä predikaatio sijoitetaan sitten lokaaliseen lauseeseen *t'asa + X*, missä X:llä on siis arvo *lama kalda*. Operaatio on toisin sanoen samanlainen kuin lausetta *Pojalla on käsi poikki* muodostettaessa; tässä ilmauksessa ydinpredikaationa on *käsi on poikki*, ja se on sitten sijoitettu habeo-konstruktion *pojalla on X*.

Mutta miten etäällä suomen partitiivisubjektin käyttö lopultakaan on kuvastusta mordvan ablatiivin käytöstä? On intuitiivisestikin selvää, että kvantoriaaliset näkökohdat kytkeytyvät tiiviisti eksistentiaalilauseiden partitiivisubjektiin. Niinpä Terho Itkosen mukaan partitiivi ilmaisee nimenomaan 'ylijäämän sallimaa paljoutta' (1976, 175). Matti Larjavaara on puolestaan predikaattilogiikan keinoin osoittanut, että suomen subjektipartitiivien käytössä ovat ratkaisevia kvantitatiiviset seikat. Larjavaaran mukaan eksistentiaalilauseiden partitiivit ovat kauttaaltaan ns. avokvantifioituja ilmauksia vastakohtana yksikön ja monikon nominaatiiville, jotka puolestaan ovat ns. sulkeiskvantifioituja. (Larjavaara 1988, 469—503.)

Jo varhemmin, Tallinnan fennougristikongressissa v. 1970, esitti Lauri Karttunen, että minkä tahansa partitiivisen eksistentiaalilauseen subjekti-NP voi sisältää *paljon*-tyyppisen kvanttorin; ryhmään kuuluviaksi hän laski mm. adverbis *paljon*, *vähän* ja *jonkin verran* (Karttunen 1975, 227—229). Mutta näkökulmaa voidaan vielä laajentaa (vrt. Itkonen Terho 1976, 198; Hakulinen—Karlsson 1979, 166—167): partitiivisubjektisiin lauseisiin voidaan liittää lähes kaikki ne kvantoriaalisiksi tulkittavat ilmaukset, jotka tulevat kyseeseen myös ns. kvanttorilauseen nominaalisina predikaatteina, esim. '

(16 a) *Viinaa on vähän ~ runsaasti ~ hitosti ~ muutama tuoppi ~ järvellinen.*

(16 b) *(Vähän ~ runsaasti ~ hitosti ~ muutama tuoppi ~ järvellinen) viinaa jäi vielä myymälän hyllyllekin.*

(17 a) *Näitäkin lapsia oli jonkin verran ~ kuorma ~ riittävästi.*

(17 b) *Näitäkin lapsia tuli kouluun (jonkin verran ~ kuorma ~ riittävästi).*

Mm. esimerkki (17 b) osoittaa, että kvanttorin paikka lauseessa ei ole myöskään suomessa — enempää kuin mordvassakaan — sidonnainen.

Kokoavasti voidaan siis todeta, että suomen kielen eksistentiaalilauseen subjektipartitiivin avokvantifikaatio merkitsee syntaktisessa mielessä subjektin valmiutta ottaa vastaan erillinen tarkentava kvanttori. Ja näin lopultakin suomen ja mordvan käyttötapojen välille jää suhteellisen vähäinen ero. Toisin kuin mordvassa suomessa on tosin partitiivisubjekti mahdollinen myös ilman erillistä kvanttorimäärittettä, mutta partitiivin käytön ilmeinen alkuperä tulee näkyviin juuri tässä kvanttorin liitännismahdollisuudessa.

Valma Yli-Vakkuri on osoittanut, että suomessa kvanttorin määrittämä subjektipartitiivi hyväksytään joskus sellaisissakin ilmauksissa, mm. joissakin transitiivilauseissa, joissa pelkkä partitiivi tuntuu huonosti käyvältä (1979, 155—192). Tässä ilmiössä voi nähdä jatkoa joskus alkaneelle kehitykselle: suomalais-mordvalaisena yhteisaikana vasta kvanttorin käyttö teki erosijasubjektin mahdolliseksi; nytemmin partitiivi laajentaa edelleen käyttöalaansa kvanttorin avulla.

3. Mutta kvanttorin ja subjektipartitiivin suhdetta voidaan valaista vielä toisellakin tavalla. Hyvin monet niistä ilmauksista, joita käytetään suomen kvanttorilauseiden nominipredikaatteina, voivat esiintyä myös niin sanoakseni verbiviitteisinä eli osoittaa verbin tekemisen astetta tai määrää, esim.

(18) Poika *ui kovasti* ~ *runsaasti* ~ *hitosti* ~ *vähän*.

Mielenkiintoista on havaita, että viittauksen kohde riippuu subjektin sijasta: kvanttorit viittaavat partitiivisubjektisissa lauseissa subjektina olevaan nominiin eli toimivat siis sen kvantifikaation vahvistajina. Nominatiivisubjektisissa lauseissa ne taas säännöllisesti ilmaisevat verbin kvantifikaatiota. Verrattakoon toisiinsa esimerkiksi seuraavia lausepareja:

(19 a) *Lapsia* leikki rannalla *paljon* ~ *kovasti* ~ *hitosti* ~ *loputtomasti*.

(19 b) *Lapset leikkivät* rannalla *paljon* ~ *kovasti* ~ *hitosti* ~ *loputtomasti*.

(20 a) *Kalaa* nousi järvestä *hyvin* ~ *riittävästi* ~ *kehnosti*.

(20 b) *Kala nousi* järvestä *hyvin* ~ *riittävästi* ~ *kehnosti*.

Kuten jo näistäkin esimerkeistä näkyy, monessa tapauksessa tulkitaan kvantoriaaliseksi partitiivisubjektisessa eksistentiaalilauseessa sellainenkin määrite, jolla ns. normaalilauseessa ei ole lainkaan kvantitatiivista merkitystä (ks. Orpana 1988, 80); vrt. toisiinsa myös seuraavia lausepareja:

(21 a) *Lapsia* leikki rannalla *järjettömästi* (= tavattoman paljon).

(21 b) *Lapset leikkivät* rannalla *järjettömästi* (= ilman tolkkua).

(22 a) *Kalaa* nousi järvestä *hitaasti* (= huononlaisesti).

(22 b) Kala *nousi* järvestä *hitaasti* (= ei nopeasti).

Jo varhain kiinnitettiin huomiota siihen, ettei partitiivisubjektisen lauseen predikaattia hevin voi määrittää laadun adverbiaalilla. Epäkieliopilliseksi todettiin esim. lause *Omenapuita kasvaa hitaasti puutarhasa*. (Ks. esim. Penttilä 1957, 627.) Korostamani näkökohta tarjoaa syntaktisen perustelun tälle hyljinnälle: esitetyssä lauseessa predikaattiin viittaava intensiteettimäärite yrittää väkisin tunkeutua positioon, joka on primaaristi varattu subjektin kvantiteetin ilmaisimelle. Ja siitähän ei tietenkään hyvä seuraa.

On paljon keskusteltu siitä, muodostavatko ns. eksistentiaalilauseet oman lausetyyppinsä. Esille tuomani seikat puhuvat selvästi myönteisen vastauksen puolesta. Mutta eksistentiaalilause on tällöin käsitettävä nimenomaan partitiivisubjektiseksi ja sen omaleimaisuus on nähtävä erikoislaatuudessa kvantitatiivisuuden ilmaisutehtävässä. Kaiken kaikkiaan tämä syntaktinen tarkasteluni nähdäkseni tukee voimakkaasti Matti Larjavaaran predikaattilogiikan avulla suorittamaa partitiivisubjektin analyysia.

4. Mordvan objektiivisen ablatiivin käsittelyssä on kiinnitetty eniten huomiota verbisemantiikkaan ja eräisiin rektioseikkoihin. (Ks. esim. Itkonen Erkki 1972, 169—172, 185—187.) Sellaisia verbejä, jotka voivat nykymordvassa saada objektiksi tulkittavissa olevan erosijamäärityksen, on kuitenkin varsin rajallinen määrä.

Mordvan kieliopissa ovat varsin vähälle huomiolle jääneet ne ablatiiviohjektit, jotka ovat kvanttorin aiheuttamia. Näitä esiintyy joka tapauksessa siellä täällä niin vanhemmissa kuin uudemmissa teksteissä. Toki kuitenkin muut objektin sijat ovat myös kvanttorin yhteydessä monin verroin tavallisemmat. Koska käytäntö on hyvin analoginen subjekti-ablatiivin käytön kanssa (numeraalin aiheuttamaa objektiivista ablatiivia en ole kuitenkaan tavannut), esitän vain muutamia esimerkkejä:

- (23) M Šá soldac vačkas *jarmak-ta mǝžara* kandǝvi (UPTM 1966, 67) 'Se sotilas ammensi rahaa niin paljon kuin jaksoi kantaa'.
- (24) M — — ofc kańńǝs *lama kant-ta* (UPTM 1966, 86) '— — karhu toi paljon kantoja (nuotiota varten)'.
- (25) E Ovtoš *šed'e lamo* kańc *kańt'ńe-d'e* (esimerkki dos. Nina Aduškinan kääntämä) 'Karhu toi enemmän kantoja'.
- (26) E Ańsak, general jalgaj, — — *šed'e lamo art'il'l'erija-dońt'* aravtodo (Satko 1978, 22) 'Asettakaa vain, toveri kenraali, — — enemmän tykistöä (hyökkäyksen tueksi)'.

Suomen kielessä esiintyy vastaavissa transitivilauseissa partitiiviohjekti myös siinä tapauksessa, että erillistä kvanttoria ei lauseeseen sisälly. Mordvan ablatiivi vastaa siis suomen jaollisesta sanasta muodostettua

objektipartitiivia, jonka tehtävänä on — analogisesti eksistentiaalilauseen subjektipartitiivin kanssa — ilmaista 'ylijäämän sallivaa paljoutta'. Samoin kuin partitiiviseen subjektiin on myös tällaiseen partitiiviobjektiin aina mahdollista liittää tarkentava kvanttori; pari esimerkkiä:

- (27) Mies säästi (*kovasti ~ salkullisen ~ niukasti*) rahaa pahan päivän varalle.
 (28) Mies toi *lapsia* kouluun (*kuormallisen ~ vähän ~ riittävästi*).

Mutta suomessa objektipartitiivin voi aiheuttaa myös lauseen irresultatiivisuus. Tätä funktiota ei puolestaan mordvan ablatiivilla ole; näin ollen seuraavantapaisten lauseiden mordvankielisissä vastineissa ei nähdäkseen voisi millään ehdolla olla ablatiiviobjektia:

- (29 a) Mies kantoi sairasta lasta edestakaisin.
 (30 a) Mies pieksi hevostaan.

Myös tällaisiin irresultatiivilauseisiin voidaan liittää kvanttori, mutta se kvantifioi aina verbiä (vrt. Karttunen 1975, 231).

- (29 b) Mies *kantoi hitosti ~ loputtomasti* sairasta lasta edestakaisin.
 (30 b) Mies *pieksi kovasti ~ vähän ~ jumalattomasti* hevostaan.

Koska suomessa objektin partitiivisuus voi näin aiheutua kahdesta eri tekijästä, saattaa kvanttorin viittaussuhteen tulkinta jäädä kontekstin varaan; mm. seuraava lause on kaksitulkinainen:

- (31 a) Mies paistoi *näitä kaloja paljon ~ loputtomasti*.
 (31 b) Mies *paistoi* näitä kaloja *paljon ~ loputtomasti*.

Olisiko puolestaan myös verbin irresultatiivisuus mahdollista tulkita eräänlaiseksi 'verbaaliseksi avokvantifikaatioksi' ja voitaisiinko täten myös irresultatiivilauseen partitiiviobjektin käyttö johtaa kvantoriaalisista tekijöistä, jää tässä yhteydessä pohtimatta.

KIRJALLISUUS

- ALHONIEMI, ALHO 1982: *Ez-vartaloisten postpositioiden asemasta mordvan syntaksisessa järjestelmässä. Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksia* 181. Helsinki.
- 1987: *Otložitelnyj padež mordovskih jazykov i partitiv finskogo jazyka s točki zrenija kvantitativnosti. Suščnost, razvitije i funkcii jazyka*. Akademiya Nauk SSSR. Moskva.
- HAKULINEN, AULI — KARLSSON, FRED 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. Jyväskylä.
- ITKONEN, ERKKI 1972: *Über das Objekt in den finnisch-wolgaischen Sprachen. Finnisch-ugrische Forschungen* 39.
- ITKONEN, TERHO 1976: *Erään sijamuodon ongelmia. Suomalainen Tiedeakatemia: esitelmät ja pöytäkirjat 1974*. Helsinki.
- KANGASMAA-MINN, EEVA 1984: *Etu vai haitta? Suomen kielen sjarunsauden taustaa. Akademia Scientiarum Fennica: Vuosikirja — Year Book 1982—1983*. Helsinki.
- KARTTUNEN, LAURI 1975: *On the Syntax of the Word paljon in Finnish. Congressus Tertius Internationalis Fenno-Ugristarum*. Tallinn.
- LARJAVAARA, MATTI 1988: *Suomen kvantitatiivinen spesies. Virittäjä* 92.
- ORPANA, TERTTU 1988: *Kuvaus vai kommentti*. Tutkimus suomen kielen adjektiivadverbien semanttisesta tulkinnasta. Tampere.
- PENTTILÄ, AARNI 1957: *Suomen kielioppi*. Porvoo.
- RAVILA, PAAVO 1944: *Lauseopin periaatekysymyksiä. Virittäjä* 48.
- Satko*. *Literaturno-hudožestvennoj dy obščestvenno-političeskoj žurnal* 1/1978. Saransk.
- SETÄLÄ, E. N. 1982: *Lisiä suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen historiaan. Suomi* 3:5. Helsinki.
- SUST 1944: *Mordwinische Volksdichtung*. Gesammelt von H. Paasonen. Herausgegeben und übersetzt von Paavo Ravila. IV. Band. Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksia 91. Helsinki.
- UPTM 1966 = *Ustno-poetičeskoje tvorčestvo mordovskogo naroda*. Tom tretij, čast per-
vaja. *Mokšanskije skazki*. Saransk.
- UPTM 1967 = *Ustno-poetičeskoje tvorčestvo mordovskogo naroda*. Tom tretij, čast vto-
raja. *Erzanskije skazki*. Saransk.
- YLI-VAKKURI, VALMA 1979: *Partitiivisubjektin toiset juuret. Eräs kvantiteetin ilmaisujärjestelmän ilmentymä. Sanomia*. Juhlakirja Eeva Kangasmaa-Minnin 60-vuotispäiväksi 14. 4. 1979. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 9. Turku.

ALHO ALHONIEMI: *Die alten Trennungskasus des Mordwinischen und Finnischen auf eigenen Wegen*

Schon früh hat man erkannt, daß im Mordwinischen der Ablativ in Verbindung mit Quantoren der Bedeutung "viel" (*lama, lamo*) und "wenig" (*alamo, kərʒa*) in gleicher Weise auftreten kann wie im Finnischen der Partitiv, die lautliche Entsprechung des Ablativs. Als derartige Quantoren können jedoch auch viele andere Mengenbezeichnungen fungieren, z.B. *M(okša)* — — *nara i-ta mel'ganza peftəma* ' — — kansaa (kulkee) hänen jäljessään *loputtomasti* (Das Volk (geht) in nicht enden wollenden Scharen hinter ihm her) / *M Tosa* — — *vina-da mořä* 'Siellä (taivaassa) — — viinaa on merellinen' (Dort oben (im Himmel) — — ist Wein reichlich wie das Meer / *M Vəd' tumə-da fkäl'* 'Tammiahan olikin (vain) yksi' (Auch gab es (nur) eine Eiche).

Die Sätze, in denen der durch einen Quantor geforderte Ablativ als Subjekt eines Intransitivsatzes fungiert, entsprechen entweder finnischen Existentialsätzen, z.B. *pöydällä on leipää* (Auf dem Tisch liegt Brot), oder Quantorsätzen, z.B. *leipää on vähän* (Brot gibt es wenig).

Der Quantor ist also in einem finnischen Existentialsatz nicht obligatorisch. Wesentlich ist jedoch, daß zur Bestimmung mehr oder weniger aller als nominale Prädikate in Frage kommenden Ausdrücke ein Partitivsubjekt hinzugefügt werden kann; vgl. folgende Sätze miteinander: *Viinaa jäi vähän ~ hitosti ~ muutama tuoppi* und *Viinaa jäi myymälän hyllylle (vähän ~ hitosti ~ muutama tuoppi)* (Von dem Schnaps blieb wenig ~ einige Schoppen übrig — Von dem Schnaps blieb auf dem Regal des Kaufladens wenig ~ verdammt wenig ~ einige Schoppen übrig). Diese Eigenschaft von Sätzen mit einem Partitivsubjekt rückt sie in unmittelbare Nähe entsprechender mordwinischer Ausdrücke.

Viele quantifizierende Bestimmungen können im Finnischen auch in Sätzen mit einem Nominativsubjekt vorkommen, aber dann beziehen sie sich auch auf das Verb und drücken den Grad oder den Umfang einer Tätigkeit aus. Der Kasus des Subjekts ist also in dieser Hinsicht entscheidend; vgl. miteinander Sätze wie *Lapsia leikki rannalla paljon ~ kovasti ~ hitosti ~ loputtomasti* (Am Strand spielten Kinder in großen ~ sehr großen ~ verdammt großen ~ unübersehbar großen Scharen) und *Lapsi leikkivät rannalla paljon ~ kovasti ~ hitosti ~ loputtomasti* (Die Kinder spielten viel ~ sehr viel ~ verdammt viel ~ ununterbrochen am Strand).

Häufig ist die Frage erörtert worden, warum ein Satztyp wie *Omenapuita kasvaa hitaasti puutarhassa* (Apfelbäume wachsen im Garten langsam) ungrammatisch sei. Der Grund dafür ist der: Die offene Quantifikation des Partitivsubjekts dominiert den Ausdruck derart, daß sich alle mit dem Satz verknüpfenden Quantifikations- und Intensitätsbestimmungen auf das Subjekt beziehen müssen; das Partitivsubjekt läßt prädikatsbezogene Bestimmungen dieses Typs nicht zu.

Im Mordwinischen tritt bisweilen der durch einen Quantor geforderte Ablativ auch als Objekt auf, z.B. *Oytoš šed'e lamo karic karit'ne-d'e* 'Karhu toi enemmän kantoja (nuotiota varten)' (Der Bär brachte mehr Stümpfe (für das Lagerfeuer)). Für diese Ausdrücke findet sich in entsprechenden finnischen Sätzen ein aus einem teilbaren Wort gebildetes Partitivobjekt, das eine sich aus einem Überschuß ergebende Vielheit zum Ausdruck bringt. Auch in dieser Funktion ist der finnische Partitiv von einem Quantor unabhängig, aber andererseits immer auch durch einen freien Quantor bestimmbar, z.B. *Mies säästi rahaa (kovasti ~ salkullisen ~ niukasti) pahan päivän varalle* (Der Mann sparte für schlechtere Zeiten Geld (sehr viel ~ eine Tasche voll ~ wenig)).

Im Finnischen kann auch Irresultativität eines Satzes zur Verwendung eines Partitivobjekts führen, z.B. *Mies pieksi hevostaan* (Der Mann schlug das Pferd). Sofern dieser Satz eine quantifizierende Bestimmung erhält, bezieht sich diese auf das Verb, z.B. *Mies pieksi paljon ~ loputtomasti hevostaan* (Der Mann schlug das Pferd häufig ~ ununterbrochen). Im Mordwinischen kommt dem Ablativ eine solche Funktion nicht zu; er kann nur als Rektionskasus einiger Verben fungieren.